

1. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΣΕΣΚΛΩ.

Κατὰ τὸ 1965 ἐπανελήφθησαν αἱ προσωρινῶς διακοπεῖσαι πέρυσιν ἀνασκαφαὶ ἐπὶ τῆς προϊστορικῆς ἀκροπόλεως τοῦ Σέσκλου, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπογράφοντος, βοηθουμένου ὑπὸ τῆς ἀρχαιολόγου κ. Μαρίας Θεοχάρη. Ἐπὶ δεκαήμερον ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ἀνασκαφάς ὁ φοιτητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἀθανάσιος Χρηστίδης. Ἀρχιτεκτονικὰ ζητήματα καὶ προβλήματα ἐμελέτησεν ἐν Σέσκλῳ (ἐν μέρει δὲ καὶ ἐν Διμηνίῳ) ὁ ἀρχιτέκτων Δρ Στέφανος Σίνος (Karlsruhe), ἀσχοληθεὶς ἐπὶ πλέον μὲ τὴν λεπτομερειακὴν ἐξέτασιν τῶν ἀφθόνων τεμαχίων πηλῶν ἐπαλείψεως (κατὰ μέγιστον ποσοστὸν στεγῶν) τῶν προϊστορικῶν οἰκημάτων τοῦ Σέσκλου. Τὰ φυτικὰ ὑπολείμματα, κυρίως ἀπηνθρακωμένους κόκκους δημητριακῶν καὶ ὄσπριων, ὅσα ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὰς ἐν Σέσκλῳ ἀνασκαφάς τοῦ προκεραμικοῦ στρώματος καὶ τῆς ἀρχαιότερας νεολιθικῆς, ἐμελέτησεν ἡ εἰδικὴ ἐπιστήμων κ. Jane Renfrew¹ τὰ πορίσματα τῆς ἐργασίας τῆς ὑπῆρξαν ἐξόχως διδακτικά, ἐλπίζεται δὲ ὅτι θὰ περιληφθοῦν ἐν καιρῷ εἰς τὴν ὀριστικὴν δημοσίευσιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν¹.

Σκοπὸς καὶ τῶν ἐφετινῶν ἐργασιῶν ὑπῆρξε καὶ πάλιν ἡ διευκρίνησις ζητημάτων τῆς Προκεραμικῆς Νεολιθικῆς καὶ τῆς ἀκολουθοῦσης φάσεως τῆς ἀρχαιοτάτης μονοχρώμου κεραμικῆς («Frühkeramikum», κατὰ τὸν Μιλοϊσίτς), γενικώτερον δὲ τῆς ἀρχαιότερας νεολιθικῆς, ὅπως σήμερον ἐννοοῦμεν αὐτήν, ὡς τὴν πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Α1 καὶ τῶν Α3β περίοδον. Παραλλήλως κατεβλήθη προσπάθεια λεπτομεροῦς σπουδῆς τῆς στρωματογραφίας καὶ τῶν ὑπερκειμένων φάσεων, καθὼς καὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων. Συμπληρωματικαὶ ἐργασίαι τοπογραφικῆς φύσεως καὶ μελέτη παλαιότερων καὶ προσφάτων κινητῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν ἐγένοντο ἐπίσης, ἐν τῷ πλαίσιῳ τῆς προσπάθειας προπαρασκευῆς τῆς ὀριστικῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀποτελεσμάτων, ἡ ὁποία ἐλπίζεται ὅτι θὰ πραγματοποιηθῇ ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἐτῶν.

¹ Κατὰ τὰς ἐφετινὰς ἐργασίας χρῆθι ἐπιστάτου ἐξετέλεσεν ὁ φιλότιμος φύλαξ ἀρχαιοτήτων Σέσκλου Ἀπόστ. Τσουρτσούλης, διὰ τὴν συγκόλλησιν δὲ τῶν ἀγγείων εἰργάσθη ὁ τεχνίτης Γεώργ. Μαρίνης.

Ὁ κύριος τομεὺς τῶν ἀνασκαφῶν, κατὰ τὴν ΒΑ. γωνίαν τῆς ἀκροπόλεως, ἀπετέλεσε συνέχειαν τῆς κυρίας ἀνασκαφικῆς τάφρου τοῦ ἔτους 1963. Ἡ ὅλη ἐπίχωση εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶχε μέγιστον πάχος 4.33 μ. Ἡ Μέση Νεολιθικὴ ἀντιπροσωπεύετο μὲ στρώμα πάχους 1.50 - 1.65 μ., ἡ Ἀρχαιοτέρα 1.50 - 1.55 μ. καὶ ἡ Προκεραμεικὴ μὲ στρώμα ποικίλλον εἰς πάχος ἀπὸ 0.30 μ. μέχρις 1.13 μ. Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῆς Μέσης Νεολιθικῆς διεκρίθησαν δέκα ἀλλεπάλληλοι «στρώσεις» καὶ τρεῖς κύριαι ἀρχιτεκτονικαὶ φάσεις, ἐνῶ εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῆς Ἀρχαιοτέρας δώδεκα στρώσεις. Ἐξ αὐτῶν αἱ κατώτεραι, πάχους περίπου 0.70 μ., ἀνήκουν εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην περίοδον τῆς ἀποκλειστικῶς μονοχρώμου κεραμεικῆς. Τὸ στρώμα τῆς Προκεραμικῆς ἀνεκαλύφθη εἰς ἔκτασιν περίπου 12 τετραγωνικῶν μέτρων, διότι αἱ διαστάσεις τῆς τομῆς, ἡ ὁποία ἔφθασε μέχρι τοῦ στερεοῦ, περιορίσθησαν τελικῶς λόγω ἑλλείψεως χώρου πρὸς σκαφὴν εἰς 3 × 4 μέτρα.

Μικρὰ σκαφὴ ἐγένετο ἐπίσης παρὰ τὸν ὄχρωματικὸν περίβολον τῆς ἀκροπόλεως (τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς) ἐντὸς τοῦ οἰκήματος 15 τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ (πρὸβ. Δ - Σ πίν. III) πρὸς ἐξακριβωσιν τῆς ἀκριβοῦς ηλικίας τοῦ κτίσματος, ἄλλη δὲ δοκιμὴ παρὰ τὸν περίβολον πάλιν, ἀνατολικῶς τοῦ «διπλοῦ μεγάρου» 1 - 2 - 3 - 4 - 5 τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ καὶ βορείως τοῦ χώρου 40 (Δ - Σ ἔ. ἁ.).

Τέλος, ἀνεσκάφη τὸ ὑπολειφθὲν τμήμα μικροῦ θολωτοῦ πρωτογεωμετρικοῦ τάφρου παρὰ τοὺς βορείους πρόποδας τῆς ἀκροπόλεως, πέραν τοῦ κατεροχομένου ἀπὸ ΒΑ. ρεύματος καὶ ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία ἄγει πρὸς τὸ Διμήνι.

Τὸ μοναδικὸν οἶκημα τῆς Προκεραμικῆς Νεολιθικῆς ἀνεκαλύφθη εἰς βάθος 4.05 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας. Περιορίζεται ὑπὸ βαθείας σχετικῶς τάφρου, πλάτους ἄνω μὲν 0.50 μ. κάτω δὲ 0.30 μ., ἑκαμμένης ἐντὸς τοῦ στερεοῦ ἐδάφους καὶ πιθανῶς περιεβάλλετο ὑπὸ λάκκων, διαμέτρου μέχρι 0.50 μ., ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑποθέτομεν ὅτι ἐνεπηγνύοντο ξύλινα δοκοί, στηρίζουσαι τὴν στέγην, περιθέουσαι δὲ τὸ οἶκημα ὑπὸ μορφὴν περιστάσεως. Ἐν κρίνωμεν ἐκ τῶν περισωθέντων λειψάνων, τὸ οἶκημα αὐτὸ φαίνεται εὐθυγράμμιον κατόψεως. Ἐντὸς τῆς τάφρου πλὴν τινων μικρολίθων καὶ ἄλλων εἰρημάτων χαρακτηριστικῶν τῆς περιόδου, εὗρέθησαν ἄφθονοι μικροὶ λίθοι, κατ' ἔξοχὴν σχιστόλιθοι, οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς δὲν ἀπετέλουν τοῖχον, ἔπειτα δὲ τεμάχια πηλοῦ (ἐκ τοῦ πέριξ χώρου ληφθέντος) ἄνευ ἀχύρων ἢ ἄλλης φυτικῆς προσμίξεως. Πιθανῶς πρόκειται περὶ τῶν ὑπολειμμάτων τοῖχου ἐκ πηλοῦ (pisée), περιορίζοντος τὸν κύριον χώρον τοῦ οἰκήματος. Ἡ ἀνακαλυφθεῖσα ἐφέτος τάφος θεμελιώσεως φαίνεται ὅτι συνεχίζεται πρὸς ΒΑ. μέχρις ἀποστάσεως 5 μέτρων περίπου· πρόκειται δηλ. περὶ σημαντικοῦ οἰκήματος, τοῦ ὁποίου ὁμως

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΛΕΙΨΑΝΑ

Τὸ μοναδικὸν οἶκημα τῆς Προκεραμικῆς Νεολιθικῆς ἀνεκαλύφθη εἰς βάθος 4.05 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας.

Περιορίζεται ὑπὸ βαθείας σχετικῶς τάφρου, πλάτους ἄνω μὲν 0.50 μ. κάτω δὲ 0.30 μ., ἑκαμμένης ἐντὸς τοῦ στερεοῦ ἐδάφους καὶ πιθανῶς περιεβάλλετο ὑπὸ λάκκων, διαμέτρου μέχρι 0.50 μ., ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑποθέτομεν ὅτι ἐνεπηγνύοντο ξύλινα δοκοί, στηρίζουσαι τὴν στέγην, περιθέουσαι δὲ τὸ οἶκημα ὑπὸ μορφὴν περιστάσεως. Ἐν κρίνωμεν ἐκ τῶν περισωθέντων λειψάνων, τὸ οἶκημα αὐτὸ φαίνεται εὐθυγράμμιον κατόψεως. Ἐντὸς τῆς τάφρου πλὴν τινων μικρολίθων καὶ ἄλλων εἰρημάτων χαρακτηριστικῶν τῆς περιόδου, εὗρέθησαν ἄφθονοι μικροὶ λίθοι, κατ' ἔξοχὴν σχιστόλιθοι, οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς δὲν ἀπετέλουν τοῖχον, ἔπειτα δὲ τεμάχια πηλοῦ (ἐκ τοῦ πέριξ χώρου ληφθέντος) ἄνευ ἀχύρων ἢ ἄλλης φυτικῆς προσμίξεως. Πιθανῶς πρόκειται περὶ τῶν ὑπολειμμάτων τοῖχου ἐκ πηλοῦ (pisée), περιορίζοντος τὸν κύριον χώρον τοῦ οἰκήματος. Ἡ ἀνακαλυφθεῖσα ἐφέτος τάφος θεμελιώσεως φαίνεται ὅτι συνεχίζεται πρὸς ΒΑ. μέχρις ἀποστάσεως 5 μέτρων περίπου· πρόκειται δηλ. περὶ σημαντικοῦ οἰκήματος, τοῦ ὁποίου ὁμως

τὸ ἀκριβές διάγραμμα καὶ τὰς διαστάσεις δὲν κατέστη δυνατόν νὰ διερευνησώμεν, λόγῳ παρεμβολῆς σημαντικῶν λειψάνων λιθοκτίστων οἰκημάτων τῆς Μέσης Νεολιθικῆς, τὰ ὅποια πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἔπρεπε ν' ἀφαιρεθοῦν. Τοῦτο θὰ καταστῆ δυνατόν κατὰ τὸ προσεχές ἔτος, ὅταν θὰ ἔχη πλήρως ἐξακριβωθῆ ἡ σχέσις τῶν τοίχων αὐτῶν πρὸς οἰκήματα παλαιότερον ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντα εἰς τὴν αὐτὴν περίου θέσιν.

Τὰ λείψανα τῆς Μέσης Νεολιθικῆς, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἀνήκουν εἰς τρεῖς κυρίας ἀρχιτεκτονικὰς φάσεις, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων ὑπέστησαν πιθανῶς ἐπισκευάς, χωρὶς ἀλλαγὴν οὐσιώδη τοῦ διαγράμματος. Τὰ οἰκήματα τῆς τρίτης (τελευταίας χρονικῶς) φάσεως εὐρέθησαν εἰς βάθος μὲν 0.56 μ. ὑπὸ τὸ δάπεδον οἰκίας τῆς Νεωτέρας Νεολιθικῆς, τῆς δευτέρας εἰς βάθος 1 μέτρον περίου (0.95 μ.) καὶ τῆς πρώτης εἰς βάθος 1.50 μ.

Εἰς τὴν ἐπίχωσιν τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς δὲν παρετηρήθησαν λείψανα λιθοκτίστων κατὰ τὸ θεμέλιον οἰκημάτων, κατὰ τὸ Α. ὅμως ἄκρον τοῦ τομέως εὐρέθησαν διαλελυμένα ὠμαὶ πλίνθοι ἐκ κιτρινοῦ πηλοῦ.

**ΠΡΩΤΟΓΕΩΜΕΤΡΙΚΟΣ
ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ**

Ὁ τάφος εἶχε καταστραφῆ ἀπὸ ἐτῶν κατὰ τὴν διάνοξιν τῆς ὁδοῦ πρὸς Διμήνι διὰ μηχανικοῦ ἐσκαφέως, τὴν ὑπαρξίν δ' αὐτοῦ ὑπέδειξεν ἡμῖν χωρικός ἐκ Σέσκλου, ὅστις προσεκόμισε καὶ τρία πρωτογεωμετρικὰ ἀγγεῖα. Τὸ ἀνασκαφὲν τμήμα τῆς θόλου, ἡ ὁποία εἶναι ἐκτισμένη διὰ πλακοειδῶν λίθων, εἶχε χορδὴν τόξου 2.20 μ. καὶ ἐσώζετο εἰς ὕψος 0.55 μ. (5-10 δόμοι). Ἐπὶ τοῦ μικροῦ τμήματος τοῦ δαπέδου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀφεθῆ ἄθικτον, εὐρέθησαν ἐλάχιστα τεμάχια ὀστέων, πῆλινον ἀμφικωνικὸν σφονδύλιον καὶ τεμάχια χαλκῶν δακτυλίων, προσέτι δὲ τρία πῆλινα ἀγγεῖα (πίν. 1α). Τάφοι τῆς πρωτογεωμετρικῆς (καὶ γεωμετρικῆς;) περιόδου, θολωτοὶ ἐπίσης, ἔχουν ἀνασκαφῆ παλαιότερον εἰς τὰ πέριξ τῆς ἀκροπόλεως¹ καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Πύργου²,

¹ Ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ (Δ - Σ 115) ἀναφέρει δύο συστάδας «γεωμετρικῶν» θολωτῶν τάφων παρὰ τὴν ἀκρόπολιν, θολωτοὺς δ' ἐπίσης τάφους ἀνέσκαψεν ὁ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ (ΠΑΕ 1911, 294 ἔξ.) πλησίον τῆς ἀκροπόλεως καὶ πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ συνοικισμοῦ τοῦ Πύργου. Τὰ εὐρήματα ὅμως οὐδέποτε ἐδημοσιεύθησαν.

² Ὁ συνοικισμὸς τοῦ Πύργου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔσκαψε δοκιμαστικῶς ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ (Δ - Σ 118 ἔξ.), εἶναι ἡ πιθανώτερα θέσις ἑνὸς πρωτογεωμετρικοῦ καὶ μεταγενεστέρου οἰκισμοῦ τῶν ἱστορικῶν χρόνων εἰς τὴν περιοχὴν, ἀφοῦ ἡ ἀκρόπολις τοῦ Σέσκλου δὲν εἶχεν ἱστορικῶν χρόνων λείψανα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁμοίως ὁ ΤΣΟΥΝΤΑΣ ἀντέκρουσε τὰς ὑποθέσεις τῶν παλαιότερων τοπογράφων περὶ τῆς τοποθετήσεως τῆς Α ἰ σ ω ν ἱ α ς εἰς τὸ Σέσκλον (ὁ STAERHLIN προτιμᾷ τὸ Διμήνι: Hell. Thess., 62 καὶ 64). Εἰς τὸν Πύργον δὲν εἶναι νοητὸν νὰ τοποθετηθῆ ἐπίσης ἡ Ν ἡ λ ε ἱ α (KIRSTEN παρὰ PHILIPPSON, Gr. Land. I, 1, 262 ὑποσ. 1),

εἰς τὸν ἱστορικῶν χρόνων οἰκισμὸν, τοῦ ὁποίου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνήκουν.

ΚΕΡΑΜΕΙΚΗ Τὰ προσιμώτερα δείγματα κεραμεικῆς προέρχονται ἐκ τοῦ βαθυτάτου μέρους τοῦ πρώτου στρώματος τῆς κεραμεικῆς νεολιθικῆς καὶ εὐρέθησαν ἐν ἐπαφῇ σχεδὸν πρὸς τὸ προκεραμεικὸν στρώμα. Ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἔτους 1963, κατεβλήθη ἰδιαιτέρα προσπάθεια ἀποχωρισμοῦ τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτῶν δειγμάτων κεραμεικῆς, τὰ ὁποῖα φαίνονται περισσότερον π ρ ω τ ὀ γ ο ν α, συγκρινόμενα πρὸς τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποδίδομεν εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς Ἀρχαιοτέρας Νεολιθικῆς. Δύο τεμάχια εἶναι ἄνοπτα ἢ τόσον ἀτελῶς ὠπτημένα, ὥστε διαλύονται ἐντὸς τοῦ ὕδατος· τὰ ἄλλα κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ἰσχυρῶς ὠπτημένα, ἀτελῆ ὅμως κατὰ τὴν πλάσιν καὶ ἀκάθαρτα κατὰ τὸν πηλόν, ὅπως δὲ ἀνεπίχριστα καὶ χονδροειδῆ.

Χωρὶς καμίαν ἀμφιβολίαν πρόκειται περὶ τῶν πρώτων ἀποπειρῶν κατασκευῆς ἀγγείων ἐκ πηλοῦ εἰς τὸ Σέσκλον, κατὰ τὸ τέλος τῆς προκεραμεικῆς νεολιθικῆς. Διότι τὸ ποσοστὸν τῆς συχνότητος τῶν ἀγγείων τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι τόσον μικρὸν, ὥστε ὁ χαρακτήρ τῆς ἐπιχώσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνευρίσκονται δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ἴσως προκεραμεικὸς ἀκόμη. Ἀμέσως σχεδὸν μετὰ ἡ εἰκὼν ἀλλάζει καὶ τὸ ποσοστὸν τῶν πηλίνων ἀγγείων αὐξάνει πολὺ, ἐνῶ ἡ τεχνικὴ πρόοδος εἶναι καταφανής. Κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ π ρ ω τ ὀ γ ε ν ἡ ς αὐτῆ κεραμεικῆ τοῦ Σέσκλου μόνον μὲ τὴν κεραμεικὴν τῶν κατωτάτων στρώσεων εἰς Catal Hüyük καὶ τὴν πρωτόγονον κεραμεικὴν τοῦ σπηλαίου Beldibi τῆς Μ. Ἀσίας δύναται νὰ παραβληθῆ¹. Ἡ διαπίστωσις αὐτῆ ἐνισχύει τὴν πίστιν, ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῆς κεραμεικῆς Νεολιθικῆς ἀποτελεῖ (ἐν Σέσκλῳ τοῦλάχιστον) ὁμαλὴν συνέχειαν καὶ φυσιολογικὴν ἐξέλιξιν τοῦ τῆς Προκεραμεικῆς.

Ἐπιπλέον καὶ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα ὑπῆρξεν ἡ κεραμεικὴ τῆς ἀρχαιοτέρας καὶ μέσης Νεολιθικῆς, καίτοι τὸ ὕλικόν φαίνεται ἀποσπασματικόν. Ἡ μελέτη τῶν ὀστράκων δὲν ἐπερατώθη εἰσέτι καὶ ὀλίγα ἀγγεῖα συνεπληρώθησαν, ἐξ αὐτῶν δὲ ὡς δείγμα παρατίθεται τὸ ἀγγεῖον τοῦ πίν. 1β, ἀναγόμενον εἰς τὴν μέσην νεολιθικὴν (τυπικὸν Α1). Εἰς τὴν βάσιν ἀγγείου τῆς αὐτῆς περιόδου εἶναι κεραραγμένον «ἀγγειοπλαστικὸν σῆμα» εἰς σχῆμα τριαιῆς ἢ γωνιώδους Ψ.

περὶ τῆς ὁποίας πρβ. ΠΑΕ 1957, 54 ἐξ., οὔτε ἄλλος ἀξιόλογος οἰκισμὸς, διότι τὰ σχετικὰ λείψανα δὲν ἐπιτρέπουν ταυτισμὸν πρὸς κόμην, ἡ ὁποία ἐπέζη μέχρι τοῦ 300 π. Χ.

¹ Περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης νεολιθικῆς κεραμεικῆς τοῦ Catal Hüyük πρβ. J. MELLAART, Anat. St. 14, 1964, 81 ἐξ., εἰκ. 33.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ Ἀπὸ τὴν Προκεραμεικὴν ἔχομεν τὰ συνήθη εὐρήματα, ἦτοι λεπίδας πυρίτου (ἐξ ὧν μία πλήρης, μήκους 0.10 μ.) καὶ τεμάχια μικρὰ λεπίδων πυρίτου καὶ ὀψιανθοῦ, δύο λίθινα «ἐνώτια» καὶ τεμάχια μικρῶν σμιλῶν ἢ ἄξινῶν ἐπιμελοῦς λειάνσεως καὶ στιλβώσεως, τεμάχια κοσμημάτων (;) ἐκ στεατίτου κλπ. (πίν. 2β). Ἐκ τοῦ στρώματος αὐτοῦ προέρχεται ἐπίσης καὶ ἓν πῆλινον μικρὸν εἰδώλιον (;), τύπου γνωστοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1963, τὸ σχῆμα τοῦ ὁποίου εἶχομεν παραλληλίσσει πρὸς τὰ λεγόμενα δίδυμα περιάπτα τῶν μεσολιθικῶν Natufian τῆς Παλαιστίνης. Τὸ εὐρεθὲν ἐφέτος δείγμα εἶναι εὐτυχῶς πλήρες καὶ ἐπιτρέπει ἴσως παραλληλισμὸν πρὸς τὰ σχηματοποιημένα εἰδώλια τῆς νεωτέρας παλαιολιθικῆς περιοχῶν τινῶν τῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα χαράγματα σπηλαίων, τὰ ὁποῖα ἐπίσης θεωροῦνται σχηματοποιήσεις γυναικείων μορφῶν.

Ἐκ τοῦ προκεραμεικοῦ στρώματος καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπομένης περιόδου προέρχονται ἐπίσης ἐλάχιστοι κόκκοι ἀπηνθρακωμένων δημητριακῶν.

Τεμάχια εἰδωλίων εὐρέθησαν καὶ ἐφέτος εἰς τὸ στρώμα τῆς μέσης νεολιθικῆς, τὸ πληρέστερον δέ, ἦνους 3 ἑκατοστομέτρων μόλις, εἶναι ἀκέφαλον καὶ παριστάνει γυναῖκα, κρατοῦσαν βρέφος διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός, ἐν εἵδει «κουροτρόφου». Τὸ εἰδώλιον εἶναι ἐντελῶς σχηματικόν. Ἀπὸ τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ προηγουμένου στρώματος προέρχεται πλαστικῶς δεδηλωμένη ἐπὶ τοῦ λαίμου ἄγγελίου κεφαλὴ γυναικός. Εἰς ἐπίχωσιν ἀναγομένην εἰς τὴν μέσσην νεολιθικὴν εὐρέθη *π η λ ί ν η π ι ν α κ ί ς*, τετράπλευρος, μήκους μόλις 4,5 ἑκατοστομ., εἰς ἑκάστην πλευρὰν τῆς ὁποίας εἶχον πρὸ τῆς ξηράσεως (καὶ τῆς τυχαίας, πιθανώτατα, ὀπτήσεως) δι' ἀκίδος γραμμικὰ σύμβολα, ὁμοιάζοντα πρὸς ἰδεογράμματα (πίν. 2α). Παρόμοια σημεῖα εἶναι γνωστά ἤδη ἀπὸ τῶν τελευταίων παλαιολιθικῶν καὶ μεσολιθικῶν χρόνων, ἀπὸ τὴν νεολιθικὴν ὁμῶς τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἄγνωστα μέχρι τοῦδε.

Το πο γ ρ α φ ι κ ὸ ν σ χ έ δ ι ο ν τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Σέσκλου ὑπὸ κλίμακα 1 : 100 ἐξεπονήθη κατὰ τὰ βασικά σημεῖα, θὰ περαιωθῆ δὲ κατὰ τὸ προσεχές ἔτος.

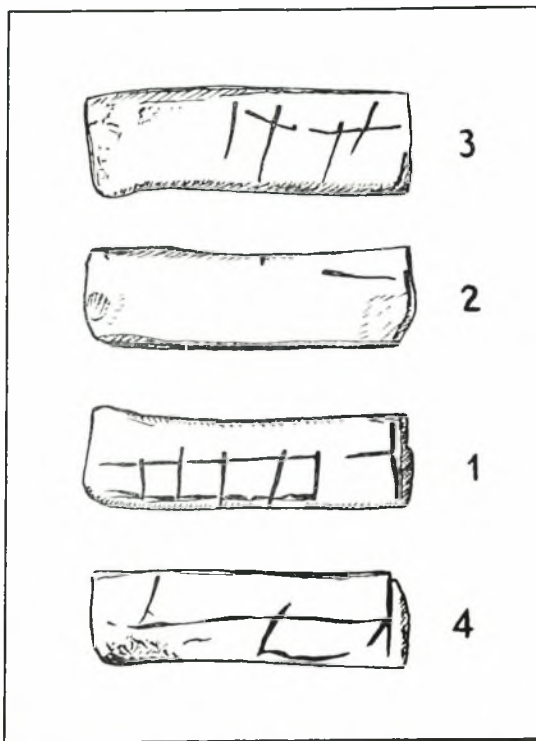
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ρ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

α. Πρωτογεωμετρικόν πήλινον ἄγγειον ἐκ τοῦ θολωτοῦ τάφου
παρὰ τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Σέσκλου.

β. Μονόχρωμον ζουθρόν ἄγγειον (Α1) τῆς Μέσης Νεολιθικῆς.

α. Πηλίνη πινακίς ἐκ τοῦ στρώματος τῆς Μέσης Νεολιθικῆς.

